

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Tárgy: Az idősök szükségleteinek figyelembevétele

(2009/C 77/26)

2008. február 18-án az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban:

Az idősök szükségleteinek figyelembevétele.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció 2008. szeptember 11-én elfogadta véleményét. (Előadó: Renate HEINISCH).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2008. szeptember 17–18-án tartott, 447. plenáris ülésén (a szeptember 18-i ülésnapon) 106 szavazattal 32 ellenében, 20 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Összefoglalás és ajánlások

1.1 Indokolás

1.1.1 Az európai demográfiai változást az idősebbek arányának gyors növekedése, ugyanakkor az össznépeség csökkenése jellemzi ⁽¹⁾. A Tanács több alkalommal foglalkozott az öregedés témájával. Ez a folyamat regionális eltéréseket mutat. Az Európai Unió emiatt jelentős társadalmi kihívások előtt áll ⁽²⁾. Az Európai Bizottság 2008 végéig közleményt fogad majd el, amelyben javaslatokat fogalmaz meg arról, hogy a strukturális alapok támogatásával miként lehet figyelembe venni az idősebb népesség igényeit.

1.1.2 A vélemény az idősök elismeréséből, értékeléséből, diszkriminációjuk megakadályozásából és méltóságuk védelméből indul ki. Fel kell ismerni, hogy az idősök képességeik, anyagi biztonságuk, valamint egészségügyi és szociális szükségleteik szempontjából nem jelentenek homogén csoportot, így a politikákban és a szolgáltatásokban tükröződnie kell annak, hogy a mindenkire vonatkozó egységes intézkedések vagy az életkor alapján történő megkülönböztetés nem megfelelő.

1.1.3 Ezért e vélemény az egyéneket érintő, különféle kérdések széles körét tárgyalja, a formális nyugdíjba vonulástól az igen idős korig. Ez természetesen – anélkül, hogy ezt külön hangsúlyoznánk – egyaránt vonatkozik férfiakra és nőkre, fogyatékkal élő és bevándorló háttérrel rendelkező idősökre.

1.1.4 Az „idősebb munkavállalók” és a „függőségi helyzetben levő, ápolásra szoruló idősök” témakörével kapcsolatos követelményeket nem vizsgálja, mivel azokról már számos javaslat

napvilágot látott ⁽³⁾. EGSZB hangsúlyozni szeretné azonban az életcikluson alapuló megközelítés fontosságát az idősebb társadalomban a diszkrimináció és a sztereotipizálás elkerülése érdekében, továbbá a valamennyi generációra irányuló integrált politikák szükségességét.

1.1.5 Ahhoz, hogy az idősök folytathassák a társadalomban való részvételt és megfelelő életet élhessenek, elengedhetetlen, hogy anyagi biztonsággal rendelkezzenek és lehetőségük legyen olyan tartalmas tevékenységeket, mint az egész életen át tartó tanulás, a foglalkoztatás és az önkéntes munka, illetve az új technológiák használata, önként folytatni. A közlekedésnek, az energiának, a lakhatásnak és az egészségügynek emellett elérhetőnek, megfizethetőnek és hozzáférhetőnek kell lennie.

1.2 Ajánlások

1.2.1 Ahhoz, hogy a városokban és vidéken is egyre nagyobb számban élő idősök számára a megváltozott keretfeltételek mellett is elviselhető életfeltételeket, illetve foglalkoztatási területeket lehessen biztosítani, az EGSZB a következő intézkedések meghozatalát sürgeti:

- tagállami és regionális **helyzetjelentések** rendszeres készítése,
- a tagállamokban **bevált gyakorlatok összegyűjtése** és ezzel kapcsolatos példák terjesztése,
- olyan **új időskép** kialakításának ösztönzése, amely elismeri az idősök (a bevándorlókat is ideértve) teljesítményét, illetve az idős kor méltóságát a politikában, a gazdaságban és a társadalomban,
- **médiakampányok az „Aktív idősödés” témakörében,**

⁽¹⁾ Lásd például a „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció CES 930/99. sz. tájékoztató jelentését, illetve az Európai Bizottság SEC(2007) 638. sz., „Europe’s Demographic Future: Facts and Figures” című munkadokumentumát.

⁽²⁾ Lásd: COM(2006) 571, 2006. október 12.; SEC(2007) 638; EPC & EC (DG ECFIN): The impact of ageing on public expenditure, Special Report no. 1/2006.

⁽³⁾ Lásd többek között az EGSZB 2004. december 16-i véleményét a következő tárgyban: „Az idősebb munkavállalók foglalkoztatottságának emelése és a munkaerőpiacról történő kivonulás késleltetése”, előadó: Gérard Dantin (HL C 157., 2005.6.28.); az EGSZB 2004. október 28-i véleményét a következő tárgyban: „Az időskorúak egészségügyi ellátása és hosszú távú gondozása”, előadó: Paolo Braghin (HL C 120., 2005.5.20.); az EGSZB 2007. szeptember 26-i véleményét a következő tárgyban: „Betegjogok”, előadó: Lucien Bouis (HL C 10., 2008.1.15.); az EGSZB 2007. október 24-i véleményét a következő tárgyban: „Az idősökkel szembeni rossz bánásmód”, előadó: Renate Heinsch (HL C 44., 2008.2.16.); az EGSZB 2008. március 13-i véleményét a következő tárgyban: „A hosszú távú gondozáshoz való általános hozzáférés biztosítása és az idősöket célzó hosszú távú gondozási rendszerek fenntartható finanszírozása”, előadó: Waltraud Klasnic (HL C 204., 2008.8.9.).

- **intézkedésekre van szükség**, különösen az általános érdekű szolgáltatások, az infrastruktúra, az ellátás és szolgáltatásnyújtás, a finanszírozás, a lakhatás, az egészségügyi szolgáltatások, az élet utolsó szakaszának megszervezése és a társadalmi életben való részvétel területén.

Címzettek: **tagállamok, Európai Parlament, Régiók Bizottsága, Európai Gazdasági és Szociális Bizottság**

- **„idősödés”** elnevezésű **kiegészítő szakértői csoport** felállítása az Európai Bizottság demográfiai kérdésekkel foglalkozó szakértői csoportjának ⁽⁴⁾ keretében,
- **„aktív időskori élet”** elnevezésű **európai szövetség** felállítása az „európai szövetség a családokért” mintájára ⁽⁵⁾, amely többek között európai workshopokat és konferenciákat rendez,
- egy, az **öregedés kutatásával foglalkozó európai központ** felállítása, amely az ismeretek feldolgozásával, egybefoglalásával és cseréjével, a további kutatási igény meghatározásával és a kutatás megfelelő támogatásával foglalkozna,
- megfelelő költségvetéssel rendelkező, **„öregedés” elnevezésű, interdiszciplináris kiemelt téma** létrehozása a 8. kutatási keretprogramon belül,
- **európai internetes portál** létrehozása, amely valamennyi főigazgatóság idősökhöz kötődő intézkedéseivel kapcsolatos információkat tartalmaz,
- az európai internetes portál mintájára **helyi, regionális és nemzeti internetes portálok** létrehozása,
- a strukturális alapok keretein belül egy **demográfiai alap** ⁽⁶⁾ felállításának támogatása, amely a demográfiai változás ellen aktívan (pl. aktív családpolitikával) fellépő régióknak nyújt anyagi segítséget,
- **új prioritások beillesztése az egész életen át tartó tanulás programba**, hogy lehetővé váljon az egyes életszakaszok közötti átmenetben segítő személyek szakmai képzése.

A címzettek: **a mindenkori EU-elnökség, illetve az Európai Parlament és az Európai Bizottság**

1.2.2 Ennek eléréséhez a fenntartható irányítást szolgáló módszert kell alkalmazni, amely egyben hozzájárulhat a lisszaboni stratégiában megfogalmazott gazdasági növekedés és foglalkoztatás eléréséhez.

⁽⁴⁾ Az Európai Bizottság 2007/397/EK határozata.

⁽⁵⁾ Német nyelven: http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_de.html

⁽⁶⁾ Lásd az EGSZB 2007. december 13-i véleményét a következő tárgyban: „Negyedik jelentés a gazdasági és társadalmi kohézióról”, 4.5.2. pont, előadó: Olivier Derruine (HL C 120., 2008.5.16.).

2. Általános megjegyzések

2.1 Ez a feltáró vélemény az európai régiókban az ezzel a témával kapcsolatos cselekvési igényre helyezi a fő hangsúlyt. Minden országban újra kell osztani a meglévő eszközöket ⁽⁷⁾, ami nagyobb terhet ró a városokban és vidéken élő emberekre. Ezzel párhuzamosan a kommunális infrastruktúra is komoly átalakításra szorul ⁽⁸⁾. Ahhoz, hogy a régiók és a települések megfeleljenek a demográfiai változás által támasztott követelményeknek, elsősorban innovatív és integrált koncepciókra van szükség.

3. A cselekvést igénylő területek

A biztonságos, egészséges és aktív időskori élethez több alapvető feltételnek meg kell valósulnia. Ehhez a következő területek tartoznak:

3.1 Általános érdekű szolgáltatások

3.1.1 Az általános érdekű szolgáltatások az emberi méltóság tiszteletének feltételét jelentik, és biztosítják az egyén számára az alapjogok széles körű betartását. A polgári jogok tényleges gyakorlásához is hozzájárulnak. Az általános érdekű szolgáltatások konkrétan többek között a területrendezést és a környezetvédelmet ⁽⁹⁾, valamint különösen a települési infrastruktúrákat érintik. A lakosság csökkenése miatt – különösen egyes vidéki régiókban ⁽¹⁰⁾ –, gazdasági okokból a jövőben fontos szolgáltatások nem lesznek már elérhetőek vagy megfizethetőek, teljesen megszűnnek, illetve nem fognak megfelelni a megváltozott igényeknek. Az alapszolgáltatások biztosításáról van szó és arról, hogy a teljes lakosság hozzáfér-e ezekhez, különös tekintettel az idős és segítségre szoruló személyek speciális igényeire. Ez a következőket érinti:

- energiaellátás, elsősorban áram, gáz és fűtés,
- vízellátás és szennyvízelvezetés, hulladékgazdálkodás, a hulladék minimálisra csökkentése,
- közbiztonság, a közterületek tisztasága,
- közszolgáltatások és közigazgatás.

⁽⁷⁾ Lásd az EGSZB 2007. március 14-i véleményét a következő tárgyban: „Az öregedő népesség gazdasági és költségvetési hatásai”, előadó: Susanna Florio (HL C 161., 2007.7.13.) és az EGSZB 2004. szeptember 15-i véleményét a következő tárgyban: „Demográfiai változás és kutatási igény”, előadó: Renate Heinsch (HL C 74., 2005.3.23.).

⁽⁸⁾ Lásd az EGSZB 2008. február 14-i véleményét a következő tárgyban: „Az általános érdekű szolgáltatások független értékelése”, előadó: Raymond Hencks (HL C 162., 2008.6.25.).

⁽⁹⁾ Lásd az EGSZB 2007. január 18-i véleményét a következő tárgyban: „A strukturális politikák hatása és következményei az Európai Unió kohéziójára”, előadó: Olivier Derruine (HL C 93., 2007.4.27.) és az EGSZB 2007. április 25-i véleményét a következő tárgyban: „Területfejlesztési menetrend”, előadó: Luis Miguel Pariza Castaños (HL C 168., 2007.7.20.).

⁽¹⁰⁾ Pl. Franciaország, Spanyolország, Portugália, Kelet-Németország vidéki régiói, egyes kelet-európai régiók, valamint Svédország és Finnország legkülső, vidéki régiói. Lásd: „The Spatial Effects of Demographic Trends and Migration”, ESPON project 1.1.4, Final report 2002.

3.1.2 Közlekedési infrastruktúra és a mindennapi fogyasztási cikkekkel, szolgáltatásokkal való ellátás

Az önállóság és a mobilitás lényeges feltételei az idősök életminőségének és aktivitásának ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾. Ehhez a következők szükségesek:

- a mindennapi fogyasztási cikket megfizethető áron árusító üzletek, illetve olyan fontos intézmények elérhetősége és akadálymentes megközelíthetősége, mint posta, bank, gyógyszerár, temető stb., illetve középületek és -intézmények, különös tekintettel a településeknek a társadalmi részvétellel kapcsolatos ajánlataira (pl. hivatalok, általános ügyfélszolgálati és tanácsadó irodák),
- a helyi tömegközlekedés rendelkezésre állása, hozzáférhetősége és megfizethetősége,
- közlekedési eszközök biztosítása, különösen a ritkán lakott területeken,
- a közterületek rendelkezésre állása és hozzáférhetősége (utak, ülőalkalmatosságok, közvilágítás, közlekedésbiztonság stb.).

3.1.3 Lakhatás

A jelenlegi lakhatási körülmények nem feltétlenül felelnek meg az európai idősödő népesség igényeinek, akik túlnyomórészt továbbra is függetlenül szeretnék élni saját otthonaikban. Az új építésű lakások kialakításának és szabványainak figyelembe kell venniük a fizikai, érzékszervi vagy mentális képességek csökkenését, valamint energiatakarékos és hatékony technológiájú rendszereket (pl. *Ambient Assisted Living*) kell alkalmazni az önálló élet lehetővé tétele érdekében. Az ilyen megközelítés valamennyi generációra nézve előnyös lenne.

A lakhatási igényekkel foglalkozó tagállami hatóságoknak biztosítaniuk kell olyan szolgáltatások működését, amelyek segítséget nyújtanak a meglévő házak átalakításában és az új lakberendezési és közösségi koncepciók népszerűsítésében, beleértve a megfelelő pénzügyi és jogi intézkedéseket.

3.1.4 Egészségügyi szolgáltatások

Az életkor előrehaladtával egyre fontosabbá válik a megbízható, lakóhelyhez közeli és az életkornak megfelelő egészségügyi ellátás ⁽¹³⁾. A ritkán lakott és/vagy félreeső régiókban komoly

veszély fenyegeti az ilyen jellegű ellátást. Ez a népesség fogyásából és egyben a még praktizáló orvosok elöregedéséből adódik. Átfogó, kiterjedt hálózattal rendelkező egészségügyi ellátás sürgős kialakítására van szükség. A következők tartoznak ide (beleértve az idős emberek mint betegek jogainak tiszteltetését is ⁽¹⁴⁾):

- orvosi, főként geriátriai ellátás és rehabilitáció gerontológiailag és geriátriai képzett orvosok és szolgáltatók révén,
- ambuláns ápolási szolgáltatások és házhoz jövő segítő szolgálatok,
- palliatív gyógyászat és a családok részére pszichológiai segítségnyújtás,
- tanácsadás és felvilágosítás a betegjogokkal és a támogatási lehetőségekkel kapcsolatban,
- tanácsadó és felvilágosítást nyújtó szolgálatok, illetve létesítmények és ösztönzők a megelőzéshez (az egészséges táplálkozás, a megfelelő mozgás és az egészséges életmód elsajátításához, annak honorálásához és az elesések elkerüléséhez),
- műszaki segédeszközök és rendszerek a segítségnyújtáshoz, a személyes törődés további garantálása mellett (lásd az „Az információs és kommunikációs technológiákhoz (IKT) való hozzáférés” című fejezetet),
- formális és nem formális szociális támogatási rendszerek támogatása és létrehozása, beleértve a következőket: általános ügyfélszolgálati és tanácsadó irodák, önszervező csoportok és csoportok az ápolást végző hozzátartozók számára, szomszédai segítségnyújtás.

Az utóbbi támogatási lehetőségek esetében léteznek már bevált modellek a különböző tagállamokban ⁽¹⁵⁾.

3.2 Óvintézkedések vészhelyzetekre és az élet méltó befejezése

3.2.1 Vészhelyzetek

Annak érdekében, hogy a magukon segíteni nem tudó idős emberek ellátását időben meg tudjuk oldani, óvintézkedésekre van szükség az olyan vészhelyzetekről, mint az árvíz, a hosszabb hőséghullámok, illetve egyéb katasztrófák.

⁽¹¹⁾ Lásd az EGSZB 2008. május 29-i véleményét a következő tárgyban: „Zöld könyv: A városi mobilitás új kultúrája felé”, előadó: Bernardo Hernández Bataller, társelőadó: Rafael Barbadillo López (HL C 224., 2008. augusztus 30.), valamint az AGE (Idős Emberek Európai Platformja) véleményét a COM(2007) 551 végleges zöld könyvről (http://ec.europa.eu/transport/clean/green/paper_urban_transport/index_en.htm) vagy a következő kiadványt: Mollenkopf et al. (szerk.): „Enhancing mobility in later life – Personal coping, environmental resources, and technical support” (Amsterdam, IOS Press, 2005).

⁽¹²⁾ Az önállóság megtartására irányuló kiegészítő intézkedésekre példa többek között: Franciaországban: Corbières; CG VAL de Marne; France – discours colloque ANDASS; Németországban: Berlin és Frankfurt/Main; az Egyesült Királyságban: Newcastle.

⁽¹³⁾ Lásd a DG SANCO kiadványát: „Healthy Ageing: keystone for a sustainable Europe” (http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/docs/healthy_ageing_en.pdf).

⁽¹⁴⁾ Lásd az 1447/2004; 1465/2007; 1256/2007. sz. EGSZB-véleményeket és az 501/2008. sz. vélemény 3. lábjegyzetét.

⁽¹⁵⁾ Finnországi példa: Preventive work in Jyväskylä – Finland.ppt; franciaországi példa: Poitiers.pdf; Strasbourg.pdf; „Le Guide de l'Aidant Familial”.

3.2.2 Az élet utolsó szakaszának kérdései

Az élet végső stádiumának kezelése komoly viták tárgyát képezi, és különböző szabályozások alá esik az egyes tagállamokban (aktív és passzív eutanázia). Jobbiztonságra van szükség ezen a területen, hogy figyelembe lehessen venni az idősök kívánságát előrehaladott szellemi leépülés esetén is, például az életet meghosszabbító szerek alkalmazását illetően. Ennek egyik módja a betegek rendelkezéseinek alapulvétele, de garantálni kell a különösen sebezhető személyek védelmét. Fontos szerepet tölt be idevonatkozóan a palliatív gyógyászat és a Hospice mozgalom. Összességében mindvégig a méltóság kell, hogy meghatározó szempont legyen minden intézkedés során.

Ma az Unióban, ahol a lakosság 25 %-a 60 éves vagy annál idősebb, olyan keret létrehozására van szükség, amely a tagállamokat arra ösztönzi, hogy – az élet végső stádiumának nyugodt előkészítése érdekében – nemzeti jogrendjükbe a szükséges jogbiztonságot megteremtő intézkedéseket építsenek be.

Az EGSZB ezért arra szeretné ösztönözni a tagállamokat, hogy kezdjenek vitát annak lehetőségéről, hogy egy olyan jogi keretet dolgozzanak ki az élet utolsó szakaszával kapcsolatos tematikus területekre vonatkozóan, amely esetlegesen jogalkotási intézkedésekhez vezethetne a tagállamokban.

3.3 Szociális integráció és társadalmi részvétel

A szociális integráció és a társadalmi részvétel alapvető emberi igények, amelyek sokféle módon jelentkeznek az idősök életében. A legfontosabb szempontok közé tartoznak a családi és baráti kapcsolatok, a munkavégzésben, az önkéntes tevékenységekben és a tartalmas elfoglaltságban való részvétel, valamint az egész életen át tartó tanulás és a kulturális és társadalmi szerepvállalás.

3.3.1 Szociális integráció a családi és baráti kapcsolatokban

Az idősebb emberek társadalmi környezete drámai változáson megy át⁽¹⁶⁾. Egyre növekszik az egyedül élő idősök száma. A nagyvárosokban már a háztartások felére ez jellemző. Ezért olyan szociálpolitikai és/vagy szervezési intézkedésekre és technikai innovációkra van szükség, amelyek

- az ápolást végző személyek számára, hivatásuk és magánéletük összeegyeztethetőségéhez nyújtott, megfelelő intézkedéseken keresztül támogatják a családi és a családon kívüli hálózatokat⁽¹⁷⁾,

⁽¹⁶⁾ Lásd az EGSZB 2004. szeptember 15-i véleményét a következő tárgyban: „Demográfiai változás és kutatási igény”, előadó: Renate Heinisch (HL C 74., 2005.3.23.); az EGSZB 2004. december 16-i véleményét a következő tárgyban: „Nemzedékek közötti kapcsolatok”, előadó: Jean-Michel Bloch-Lainé (HL C 157., 2005.6.28.); az EGSZB 2007. március 14-i véleményét a következő tárgyban: „A család és a demográfiai változások”, előadó: Stéphanie Buffetaut (HL C 161., 2007.7.13.); az EGSZB 2007. július 11-i véleményét a következő tárgyban: „A szociális partnerek szerepe – A hivatás, a család és a magánélet összeegyeztetése” előadó: Peter Clever (HL C 256., 2007.10.27.) és az EGSZB 2007. december 13-i véleményét a következő tárgyban: „A nemzedékek közötti szolidaritás előmozdítása”, előadó: Luca Jahier (HL C 120., 2007.5.16.).

⁽¹⁷⁾ Lásd például az alábbi szervezetek tevékenységét: Flemish Association VVSG (Flemish association Ageing VVSG-Vergrijzing-GRV-2006.pdf) és Swedish Association of Local Authorities and Regions (Sweden – care for the elderly in Sweden today.pdf).

- e pontot illetően az EGSZB tudomásul veszi mind a megújított szociális menetrend keretén belül folyó európai bizottsági munkákat, mind pedig az európai szociális partnereknek a hivatás és a magánélet összeegyeztethetőségére vonatkozó tevékenységeit,
- hozzájárulnak a generációkat átfogó tevékenységekhez⁽¹⁸⁾,
- általában véve ösztönzik a saját kezdeményezéseket és a polgári szerepvállalást és
- ösztönzik a többgenerációs házak létrehozását.

3.3.2 Integráció és társadalmi részvétel tartalmas elfoglaltság útján

A szociális integrációra és társadalmi részvételre a munkavégzésben való részvétel és az önkéntes alapon vállalt tevékenységek révén is sor kerülhet. A minél tovább tartó társadalmilag aktív élet célkitűzése mindkét területen szerepvállalásra szólít:

3.3.2.1 Társadalmi részvétel munkavégzés útján

Ahhoz, hogy lehetővé tegyünk a munka révén a társadalmi részvételt azoknak, akik nyugdíjba vonulásuk után – független attól, hogy gazdasági vagy szakmai meg gondolásból – ezt igénylik (lásd az 1.1.3. pontban megadott célcsoportot), például a következő változtatásokat lehetne bevezetni:

- a foglalkoztatásban alkalmazott egyenlő bánásmódról szóló irányelvvel⁽¹⁹⁾ összhangban az egyének lehetőségeinek erősítése a nyugdíjba vonulás rugalmasabbá tétele érdekében, valamint a nyugdíj- és adórendszerek megfelelő módosítása egy valamennyi felnőtt generációt magában foglaló foglalkoztatási koncepció keretében⁽²⁰⁾, a munka díjazása tekintetében az egyenlőség elvének tiszteletben tartása. A tagállamokban a korhatárokat úgy kell kialakítani, hogy azok betöltése alapvetően csak a kereső tevékenység befejezéséhez való jogot, és ne a munkavégzés önkéntes folytatására vonatkozó tilalmat vonja maga után;
- a munkahelyek és a munkakörnyezet életkornak megfelelő kialakítása, beleértve a fizikai igénybevétel, az egészség, a biztonság, a munkautem és -szervezés javítását is,
- a munkafolyamatokat támogató technológiák kihasználása és adott esetben kiigazítása,

⁽¹⁸⁾ Lásd pl. a BMFSFJ „Generációkat átfogó önkéntes szolgálatok” elnevezésű modellprogramját.

⁽¹⁹⁾ 2000/78/EK irányelv.

⁽²⁰⁾ Finnország példája mutatja, hogy a pozitív ösztönzők (az anyagi veszteségek helyett) és a rugalmas életkori korlátok (63 és 68 év között) az egyéni igényeknek jobban megfelelő nyugdíjba vonulást, illetve hosszabb ideig tartó aktív kereső tevékenységet tesznek lehetővé.

- az esetleges akadályok kiküszöbölése és új szerződési formák ösztönzése – elsősorban a nyugdíj előtti és a nyugdíjas életszakasz közti átmeneti időszakokra, illetve a jogbiztonság garantálása, hogy ne keletkezzenek általuk új bizonytalansági helyzetek,
- átfogó foglalkoztatási stratégia irányába mutató kulturális szemléletváltás a vállalatoknál, amely az életkortól függetlenül, céltartan támogatja az egyéni képességeket ⁽²¹⁾.

3.3.2.2 Társadalmi részvétel önkéntes tevékenység és tartalmas elfoglaltság révén

Az alábbi intézkedésekre van szükség ahhoz, hogy egyrészt hasznosítsuk az idős emberekben rejlő lehetőségeket, másrészt pedig, hogy egyszersmind olyan tartalmas feladatokkal lássuk el őket, melyek megfelelnek sokrétű képességeiknek:

- a tapasztalatok összegyűjtése és biztosítása, beleértve a szociális magatartást, illetve különleges kézműves és művészi készségeket is,
- a tudástranszfer innovatív formáinak ösztönzése, ideértve a többi generáció támogatását is ⁽²²⁾,
- a munkavégzés és a nyugdíj közötti rugalmas átmenet, illetve a munkavégzés és az önkéntes tevékenység kombinációjának lehetővé tétele anyagi hátrány nélkül, önkéntes alapon,
- az önkéntes tiszteletbeli tevékenységek támogatása ⁽²³⁾ továbbképzés, valamint a helyi és régiókat átfogó projektekbe való bevonás révén,
- az egyes intézmények megnyitása az idősök előtt, hogy nagyobb arányban végezhesenek ott önkéntes tevékenységet anélkül, hogy ezáltal fizetett munkahelyek szűnnének meg.

3.4 Oktatás és társadalmi részvétel

Az idősök társadalmi részvételének és aktív szerepvállalásának központi feltételei az oktatás, illetve az egész életen át tartó tanulás és az igényeknek megfelelő tevékenységekbe való bevonás. Ezek megvalósításához helyi, regionális és a régiók feletti szinten is a kínálat kiigazítása szükséges:

- az idősebb munkavállalók teljesítőképességének megtartása érdekében az egész életen át tartó tanulóshoz kapcsolódó továbbképzések. Ehhez az is szükséges, hogy a vállalatok lehetővé tegyék és támogassák a megfelelő intézkedéseket. Egyszersmind (pl. adójellegű) ösztönzőket kell kialakítani,

⁽²¹⁾ Lásd pl. B. Naeye, G. & Walker, A. (2006): A guide to good practice in age management. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin.

⁽²²⁾ Az ESZA például olyan projektet finanszírozott az Egyesült Királyságban, amely 50 év feletti menedzsereknek biztosít esélyt arra, hogy több mint 200 kkv-nál tanácsokkal lássanak el és segítsenek fiatal munkatársakat és továbbképzősöket.

⁽²³⁾ Lásd az EGSZB 2006. december 13-i véleményét a következő tárgyban: „Az önkéntes tevékenység: szerepe az európai társadalomban és kihatásai”, előadó: Koller Erika (HL C 325., 2006.12.30.).

- általános továbbképzési ajánlatok ⁽²⁴⁾ az élet teljes időtartamára, minden szinten (egyszerű ajánlatoktól egészen az egyetemi tanulmányokig),
- a képzési ajánlatok minőségellenőrzése és minőségbiztosítása,
- az idős korban szerzett végzettségek ⁽²⁵⁾, készségek, valamint képességek Unió-szerte történő elismerése, valamint a nem-formális tanulás során szerzett tudás felértékelése az országokon átnyúló mobilitás ⁽²⁶⁾ biztosítása érdekében,
- a nyugdíjba vonulást előkészítő képzési ajánlatok,
- az egyes életszakaszok közötti átmenetben segítő személyek szakmai képzése, hogy fel tudják készíteni az időseket az új életszakaszokra ⁽²⁷⁾,
- a csak az idősekre szabott tanulás helyett generációkat átfogó tanulás (egymástól való tanulás),
- generációkat átfogó tevékenységekre vonatkozó képzési ajánlatok (pl. nagyszülőszolgálat),
- alapvető pénzügyi és jogi kérdésekre ⁽²⁸⁾ vonatkozó képzési ajánlatok (az idősök érdekvédelméhez, elsősorban az internetes kereskedelem kapcsán),
- az új információs és kommunikációs technológiákhoz kapcsolódó képzési ajánlatok,
- tömegtájékoztatási eszközökhöz (újság, rádió, televízió, internet) való hozzájutás,
- különböző képességekhez és érdeklődési körökhöz igazodó, differenciált sportajánlatok,
- szabadidős lehetőségek és turizmus ⁽²⁹⁾ – a speciális kulturális igények szem előtt tartásával ⁽³⁰⁾.

3.5 Az idősebbek mint fogyasztók

Az idősöknek sokféle igényük van, nemcsak a napi és tartós fogyasztási cikkekkel történő ellátás szempontjából (lásd a 3.1.2. pontot), hanem a műszaki segédeszközök és segítségnyújtási rendszerek, illetve minden típusú szolgáltatás kapcsán is (lásd a 3.6. pontot), ami a fiatalabbak számára új foglalkoztatási perspektívákkal kecsegtet.

⁽²⁴⁾ Lásd az EGSZB 2005. február 9-i véleményét a következő tárgyban: „Javaslat az oktatás és az élethosszig tartó tanulás terén integrált cselekvési programot létrehozó európai parlamenti és tanácsi határozatra”, előadó: Christoforos Koryfidis (HL C 221., 2005.9.8.); az EGSZB 2006. május 18-i véleményét a következő tárgyban: „Javaslat európai parlamenti és tanácsi ajánlásra az egész életen át tartó tanulóshoz szükséges kulcskompetenciákról”, előadó: Herczog Mária (HL C 195., 2006.8.18.); az EGSZB 2007. május 30-i véleményét a következő tárgyban: „Javaslat európai parlamenti és tanácsi ajánlásra az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszerének létrehozásáról”, előadó: José Isaías Rodríguez García-Caro (HL C 175., 2007.7.27.), valamint az EGSZB 2008. március 13-i véleményét a következő tárgyban: „Felnőttoktatás”, előadó: Renate Heinisch (HL C 204., 2008.8.9.).

⁽²⁵⁾ E tevékenység a szakmai képesítések elismeréséről szóló 2005/36/EK irányelv szerelme nélkül értendő.

⁽²⁶⁾ Pl. idősöknek szóló gyakornoki állás vagy önkéntes munka kapcsán.
⁽²⁷⁾ Idevonatkozó modellként szolgálhat az 1.1 Socrates Grundtvig program keretében működő „Transition – Ausbildung zum/zur Übergangsbegleiter/in für frühkindliche Bildungsprozesse” elnevezésű projekt (<http://www.elternverein-bw.de>).

⁽²⁸⁾ Lásd a pénzügyi képzésről szóló európai bizottsági közleményt COM(2007) 808, 2007. december 18., 7. o.

⁽²⁹⁾ Lásd pl. a „Travelagents” projektet (www.travelagentsproject.org).

⁽³⁰⁾ Lásd pl. az „AAMEE” projektet (<http://www.aamee.eu>).

Szükség lenne a következőkre:

- a „Universal Design” vagy „Design for All” elveinek megfelelő általános termékialakítás ⁽³¹⁾, jól olvasható és érthető információkkal a fogyasztási cikkekről,
- a szolgáltatásokhoz, különösképpen a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén az életkor és a fogyatékoság alapján történő megkülönböztetés megelőzése ⁽³²⁾,
- az idősek fogyasztói jogainak érvényesítése,
- A migráns nyugdíjas munkavállalók képe megváltozott az elmúlt években. Sokan közülük kevesebb nyugdíjjal rendelkeznek, és olyan egészségügyi és szociális ellátási igényeik lehetnek, amelyeknek a jelenlegi egészségügyi és jóléti rendszerek csak csekély mértékben tudnak eleget tenni. A nyugdíjas migránsok a tagállami jogosultságok közötti jogházagban vannak, mivel származási országuk ellátási rendszere már nem, a befogadó országé pedig szintén nem fedezi igényeiket. Ahhoz, hogy ez változzon, a kérdés nagyobb fokú megértése és megvitatása szükséges az egész EU-ban, amire az európai szint alkalmas és a polgárok számára előnyös.

3.6 Az információs és kommunikációs technológiákhoz (IKT) való hozzáférés

A lakhatás, az egészség, a társadalmi részvétel és az oktatás, illetve az elektronikus államigazgatáshoz való hozzáférés területén játszik egyre fontosabb szerepet az új technológiák használata, amely az időskori aktív és önálló élet előfeltétele. Ez a magukra az idősekre irányuló általános érdekű szolgáltatásokra éppúgy érvényes, mint a regionális és a régió feletti szintű gazdasági fejlődéshez kötődő tevékenységekre ⁽³³⁾. Ehhez központi jelentőségűek a következők:

- minél korábban meg kell kezdeni a szoftveres munkálatokat a maximális hozzáférhetőség érdekében, valamint a hardveres munkálatokat annak érdekében, hogy azok is optimálisan kihasználhassák a gépek lehetőségeit, akik (már) nem értenek hozzá,
- az információs és kommunikációs technológiák rendelkezésre állásra, beleértve az *Ambient Assisted Living* rendszereket, az

⁽³¹⁾ Lásd **EDEAN** (európai design mindenkinek – elektronikus hozzáférhetőségi hálózat) <http://www.edean.org/>.

⁽³²⁾ Hasznosnak bizonyulhatnak például az alacsony összegű hitelek abban, hogy a munkaerőpiacról való kilépéskor vagy munkanélküliség esetén lehetővé tegyék az idősek számára az önálló tevékenység megalapozását.

⁽³³⁾ Lásd az EGSZB 2008. május 29-i véleményét a következő tárgyban: „Idős emberek – új IKT-k”, előadó: Anna Maria Darmanin (HL C 224., 2008.8.30.); Európai parlamenti jelentés: RR\39694EN.doc, PE396.494v03-00. Malanowski, N., Özçivelek, R. and Cabrera, M.: Active Ageing and Independent Living Services: The Role of Information and Communication Technology. JRC Scientific and Technical Report, EUR 2346 EN – 2008.

e-tanulással, e-egészséggel, e-ápolással és e-rehabilitációval kapcsolatos technológiákat is. A technológiák segíthetnek anélkül, hogy pótolnák a személyes kapcsolatokat ⁽³⁴⁾,

- a rendszerek egyre összetettebb voltára való tekintettel a megfelelő műszaki berendezésekhez és hálózatokhoz való hozzáférés, illetve ezek használatának egyszerűsítése, valamint az idősek speciális igényeihez (pl. látászavarok, tapintási problémák) való igazodás,
- az idős felhasználók igényeinek figyelembevétele és arra szolgáló intézkedések, hogy motiválják őket az ilyen eszközök használatára,
- valamennyi érintett bevonása, illetve erkölcsi és jogi szempontok tiszteletben tartása, különösen az időskori demenciával kapcsolatos betegségek esetén alkalmazott elektronikus megfigyelőrendszerek használatakor,
- olyan kísérő intézkedések, mint az integrált tanácsadó, szerelési és karbantartási szolgáltatások, valamint a szociális szolgáltatások,
- a társadalmi átalakulások és az új tapasztalatok által okozott változás, valamint az egyre növekvő számú idős ember érdekeinek figyelembevétele.

3.7 Anyagi biztonság

Fontos elérnünk, hogy a tagállamok megteremtsék a létbiztonságnak, és ezáltal az idősek méltóságának a feltételeit – akár hozzájárulnak a társadalmi élethez, akár nem – nyugdíjaskoruk teljes időtartamára.

A szerkezeti átalakulások, a nyugdíj és társadalombiztosítási rendszerek aktuális reformjai és a vásárlóerő csökkenése mellett jelentkező növekvő megélhetési költségek miatt nő azoknak a száma, akiket időskori szegénység fenyeget. Elsősorban a nők és a hosszabb ideig munkanélküliként élt munkavállalók élnek szegényen egyes tagállamokban.

A szociális védelmi rendszerek fenntarthatóságának megőrzése végett a tagállamoknak arra kell ösztönözniük azokat, akik még professzionálisan aktívak, hogy vegyék igénybe a kollektív vagy egyéni előtakarékosági lehetőségeket, és ügyeljenek az ilyen szolgáltatásokat nyújtó magánnyugdíjpénztárak és egyéb gazdasági szereplők fizetőképességére. Ezenkívül mindenki számára garantálniuk kell azt a minimális jövedelmet, amely minden időskorú számára tisztességes életet tesz lehetővé, bármilyen váratlan esemény történjen is az életében.

⁽³⁴⁾ Ennek kapcsán lásd az „Idősödés jólétben az információs társadalomban” elnevezésű cselekvési tervet (COM(2007) 332 végleges); az *Ambient Assisted Living Joint Research* programot (<http://www.aal-europe.eu/>); a hetedik kutatási és fejlesztési (K+F) keretprogram (2007–2013) kutatási tevékenységeit (http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm) és a „Seniorwatch 2 – Assessment of the Senior Market for ICT, Progress and Developments” (http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/research/ageing/index_en.htm).

4. Részletes megjegyzések és ajánlások

A szükséges átszervezési és innovációs stratégiák alapjainak megteremtéséhez az EGSZB a következő intézkedéseket javasolja mind tagállami, mind pedig európai szinten:

4.1 Tagállami szintű intézkedések

4.1.1 Tagállami és regionális helyzetjelentések készítése

Először is a régiók helyzetének pontos elemzése szükséges. Kérjük az Európai Bizottságot, hogy az egyes EU-tagállamokról rendszeresen készíttessen megfelelő helyzetjelentéseket, amelyekben az idősebbek tevékenységi potenciáljáról is szerepelnek adatok.

4.1.2 Tájékoztató anyagok készítése és terjesztése

Az EGSZB lényegesnek tartja, hogy a fontos információk, tapasztalatok és tudásanyagok, eddigi kutatási eredmények, valamint az újonnan szerzett ismeretek a szakmai testületek, az érdekeltek, valamint maguk az idősebbek számára is rendelkezésre álljanak. Különösen a kutatási eredményeket kell jobban közvetíteni a tudomány, a politika és a felhasználók (idősek és képviselőik) között.

4.1.3 A tagállamok tapasztalatainak előkészítése és összekapcsolása

Az EGSZB javasolja a régiók kedvező tapasztalatainak összegyűjtését, összehasonlítását, valamint más területekkel való összekapcsolásuk és más régiókra való alkalmazásuk lehetőségének megvizsgálását. A cél az, hogy rendelkezésre álljon egy gyűjtemény a legjobb gyakorlati példákból ⁽³⁵⁾.

4.1.4 Az idősekről kialakítandó új kép

Az idősebb társadalomban már nem lehet inaktívnak tekinteni az embereket, amint felhagytak a kereső tevékenységgel. Ebből a szempontból minden területen (politika, gazdaság, társadalom) szemléletmódváltásra van szükség. Az államok és a régiók különösen jó helyzetben vannak ahhoz, hogy az **„aktív idősödés” témájában rendszeresen ösztönző kampányokat** indítsanak el.

4.1.5 Az EGSZB **európai médiakampányt** javasol, amely olyan idős kép kialakulását segíti elő, amely elismeri az idősek (ideértve az idős bevándorlókat is) társadalmi teljesítményét és az idős kor méltóságát.

⁽³⁵⁾ Walesben például van egy idősekkel foglalkozó megbízott, aki a gyermekügyi megbízott tapasztalataira építve nyomon követi a politikát és a jogalkotást, támogatja a kutatást és megbízást ad rá.

4.2 Európai szintű intézkedések

4.2.1 **„Idősödés” elnevezésű kiegészítő szakértői csoport** felállítása az Európai Bizottság demográfiai kérdésekkel foglalkozó szakértői csoportjának keretében.

4.2.2 **„Aktív időskori élet” elnevezésű európai szövetség felállítása** az „európai szövetség a családokért” mintájára ⁽³⁶⁾ azzal a céllal, hogy a tagállamok közötti tapasztalatcsere révén új impulzusokkal szolgáljanak az aktív idősödés számára, és hogy ösztönözzék az együttműködést és a kölcsönös tanulást az EU-ban. Ez a szövetség lenne leginkább képes arra, hogy európai konferenciákat és workshopokat szervezzen.

4.2.3 Öregedés kutatásával foglalkozó európai központ felállítása

A helyzetjelentésekből és a tapasztalatokból következik, hogy mely tartalmi szempontokra és regionális sajátosságokra vonatkozóan szükséges további kutatás ⁽³⁷⁾. Az eddigi kutatási keretprogramok eredményeit és a statisztikai adatokat is össze kell foglalni, szélesebb körben terjesztetni, valamint átültetni a politikába és a gyakorlatba ⁽³⁸⁾. A már meglévő statisztikai és egyéb fontos adatok és ismeretek összegyűjtésére, integrációjára és további feldolgozására kiválóan alkalmas lehetne az egyesült államokbeli *National Institute on Ageing* mintájára működő, az öregedés kutatásával foglalkozó európai központ.

4.2.4 „Öregedés” elnevezésű, interdiszciplináris kiemelt téma létrehozása a 8. kutatási keretprogramon belül

Egy önálló költségvetéssel rendelkező, „öregedés” elnevezésű, interdiszciplináris kiemelt téma létrehozása a 8. kutatási keretprogramon belül biztosítaná a kutatási tevékenységek összefogását.

4.2.5 Közös európai internetes portál létrehozása

Egy ilyen portálon kell a közvéleménnyel – és főként az idősekkel – megismertetni az egyes főigazgatóságok idősekhez kötődő minden intézkedését. Az információs anyagokat megfelelő linkek révén kell elérhetővé tenni.

⁽³⁶⁾ Lásd: http://ec.europa.eu/employment_social/families/european-alliance-for-families-de.html

⁽³⁷⁾ Lásd az EGSZB 2000. május 24-i véleményét a következő tárgyban: A Bizottság közleménye a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottsághoz és a Régiók Bizottsághoz: Az európai kutatási térség felé, előadó: Gerd Wolf (HL C 204., 2000.7.18.) – magyarul nem érhető el.

⁽³⁸⁾ A hatodik kutatási keretprogram ajánlása. Lásd továbbá az EGSZB 2004. szeptember 15-i véleményét a következő tárgyban: „Demográfiai változás és kutatási igény”, előadó: Renate Heinisch (HL C 74., 2005.3.23.).

4.2.6 Az európai internetes portál mintájára helyi, regionális és nemzeti internetes portálok létrehozása

4.2.7 A strukturális alapok keretein belül egy demográfiai alap támogatása ⁽³⁹⁾

Az európai demográfiai alapnak a kritikus helyzetük miatt egyre sorvadó, elsősorban vidéki, illetve átlag alatti növekedési mutatóval rendelkező régiókat kell támogatnia, valamint hasznos kezdeményezéseket kell ösztönöznie.

Kelt Brüsszelben, 2008. szeptember 18-án.

4.2.8 **Új prioritások beillesztése az egész életen át tartó tanulás programba**, hogy lehetővé váljon az egyes életszakaszok közötti átmenetben segítő személyek szakmai képzése.

4.3 A javasolt intézkedések alapján olyan koncepciók dolgozhatók ki a javasolt tevékenységekre és politikai intézkedésekre, amelyek megfelelnek az igényeknek. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy tervezett közleményében vegye figyelembe a fenti javaslatokat.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ Lásd a Tanács 1083/2006/EK rendeletét (2006. július 11.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1260/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről; valamint az EGSZB 2007. december 13-i véleményét a következő tárgyban: „Negyedik jelentés a gazdasági és társadalmi kohézióról”, előadó: Olivier Derruine (HL C 120., 2008.5.16.).